

Stalo se slovo – Svatodušní úvaha

O víkendu 17. a 18. května se u sv. Šimona a Judy uskutečnila premiéra operního oratoria Jana Fily „Stalo se slovo“. Pro naše čtenáře chystáme opravdickou recenzi tohoto díla, mně dovoluňte podělit se o několik dojmů a úvah, které ve mně návštěva premiéry vyvolala.

Námětem hudebně-dramatického díla jsou středověké pašijové hry. Ty se od toho, co známe z každoroční liturgické praxe – vlastních pašijí – liší zejména v tom, že pašijový příběh zařazují do širšího rámce dějin spásy, od stvoření světa až po zmrtvýchvstání. Námět a libreto zpracoval P. Petr Beneš CSsR a musel při tom pochopitelně s ohledem na předpokládané všeobecné znalosti publika a omezený časový rozsah opery mnohé vypustit a spolehnout se na určitou znalost kontextu. Vzniklo tak libreto o dvou částech. První líčí ve vybraných kapitolkách příběh od stvoření člověka, jeho pokušení a pádu až do Ježíšovy smrti, druhá příběh, či spíše příběhy, okolo jeho sestoupení do pekel a zmrtvýchvstání.

Pokusme se podívat na to, co nám autoři prezentovali, dramatickýma očima. Pokud se něco stane, je to událost. Chceme-li jí někomu vyprávět, použijeme slov „poslechněte si, co se mi tuhle stalo“. Je to relativně samostatné, nejsou zřetelné její kořeny, z čeho vyplývá, nejsou zřejmé její následky. Stalo se to a basta.

Sled událostí, které spojuje to, komu se staly, tvoří příběh. Ale ne každý příběh je dramatem. Drama je příběh, který dává smysl. Jednotlivé události na sebe navazují, vyplývají z nějaké vnitřní logiky, odněkud někam směřují.

I když neznáme všechny možné události, neznáme celý příběh, máme zřetelný dojem, že minulost to celé dění jaksi postrkuje a budoucnost k sobě přitahuje.

Již staří Řekové vystihli, jaké vlastnosti, jaké fáze by měl mít příběh, aby mohl být jako drama vnímán, aby k člověku – a jak k zúčastněnému, tak k divákovi promlouval. Jsou to:

- expozice – uvedení do děje (vytváří nezbytné předpoklady k porozumění ději)

foto Michal Klukan – KNOWtilus

- kolize – zařazení dramatického prvku (rozpor nebo konflikt), který vyvolává dramatické napětí a potřebu jej vyřešit
- krize – vyvrcholení dramatu
- peripetie – obrat a možnosti řešení
- katastrofa – rozuzlení a očista (katarze).

Zkusme se podívat na děj „Stalo se slovo“ těmito očima. První polovina je jasná. Od stvoření světa, přes pád člověka po příchod a veřejné působení Spasitele je výstavba dramatu jasná. Vrcholí jeho smrtí na kříži, první jednání se uzavírá. Následuje přestávka a divák se těší, co ho čeká po ní.

Ale co to? Drama nepokračuje. Na jevišti se setkáváme s jednotlivými epizodami. Téměř jak scénky na táboře. Tihle dělají a říkají to, tamti zas ono. V očistci se děje tohle, prostořeké myronosice se hádají s vojáky. Zajásáme si a jdeme domů. Kde je drama? Co bude teď? A co teprve zítra?

V prvním okamžiku mě napadlo – to to tedy autoři najednou nějak odbyli (i když hudební ztvárnění mi připadlo ještě lepší, než v prvním dějství). Jak to, že se jim veškeré napětí, dramatický tlak minulosti a tah budoucnosti najednou vytratil mezi prsty? To já bych ...! Ale vzápětí mi došlo, že bych si s tím neporadil lépe. Probíral jsem v duchu jednu scénu z evangelia za druhou, učedníci a ženy u prázdného hrobu, Ježíš ve večeradle, nevěřící Tomáš, cesta do Emauz, společná večeře, že to jako není žádný duch, včetně samotného nanebevstoupení. Vždyť je to jen taková řada událostí, ani příběh se z toho neudělá, natož pak drama. Vždyť to nemá ducha!

A pak mi to došlo, to bylo to klíčové slovo. Nemělo to ducha. Když slyšíme dějiny spásy roztažené do celého liturgického roku, vlastně se seznamujeme s jednotlivými epizodami. A to, že ten kus od Ježíšova zmrtvýchvstání nemá dramatického ducha, nám snadno unikne. Jako to dosud unikalo i mně. Teprve zhuštěním a sjednocením do jednoho dramatického útvaru, jak to autoři udělali, tento obrovský rozdíl vynikne. Bylo to opravdu nápadné. Jako kdybychom navštívili fotbalový zápas a odešli po přestávce. Nikoli o přestávce, ale po ní. Strhující děj prvního poločasu, po něm epizody, události přestávky. Nákup piva a párků, pár slov s tímhle známým, pár slov s oním. Návštěva WC, protažení nohou a pak konec. Takhle přece drama nemůže dopadnout!

Léta mi nebylo jasné, proč bylo třeba na svět po Ježíšově zmrtvýchvstání sesílat ještě Ducha svatého. Nyní jsem to pochopil. Navrátil příběhu dějin spásy dramaticčnost. Jednotlivé události na sebe zase začaly navazovat, vyplývat

z nějaké vnitřní logiky, odněkud někam směřovat. I když neznáme všechny možné události, neznáme celý příběh, máme opět zřetelný dojem, že minulost to celé dění jaksi postrkuje a budoucnost k sobě přitahuje.

I když o tom v celé opeře není ani slůvko, připadlo mi, že bez této klíčové události to takhle skončit nemůže. Nemohlo. Neskončilo. Žijeme v druhé polovině toho dramatu, která započala sesláním Ducha svatého. A co se týká mě osobně, závěrečný zasloužený potlesk byl pro mě zvonkem svolávajícím k druhému dějství. Tak jak před nezúčastněným sledováním varovalo a naopak k zapojení se zvalo libreto úvodními slovy Opovědníka:

*... A místo, abych se
prodíral do světa
jak kůrou stromu datel,
zůstanu na stráži
a budu pozorovatel.*

*Divák, okounil, čumil
a ironický soudce,
co s nobl distancí,
když prv si umyl ruce,
glosuje rozkošně, co se to pod ním děje.*

*Dřepnu si do kouta
a odtud budu směle
odrážet veškeré útoky
a snahy zapojit mne.*

*Divadlo nechť se hrá,
zabav mne, rozteskni mne
a nechť abych se uvnitř
snad zamiloval anebo, Bože můj,
abych se angažoval.*

*...
Ten příběh přichází na ostří našich hranic
a otvírá se nám,
spočívá v darování.
Nechce nic, nežli být přijat,
zapojit se,
chce vstoupit mezi vás,
a nevídaně prudce
rozčeřit usedlost
a morálku a plány.*

*Chce s Vámi prostě být,
buďte vy, prosím, s námi.*

Vážení autoři, děkuji za pozvání.

Jiří Kub

Protože zbyl kousek místa, tak přidám ještě 4 verše Smrti:

*Nic není jako dřív
Všeho je víc či méně
Ten tam je ráj,
Kdes prostě jenom BYL.*

PAMÁTKOVÉ VARHANY V LITURGICKÉM PROSTŘEDÍ

Římskokatolická farnost – děkanství Broumov, Národní památkový ústav v Josefově a občanské sdružení Omnium ve spolupráci s městem Broumov pořádají seminář Památkové varhany v liturgickém prostředí.

Setkání se koná 19. - 20. června v Broumově za účasti odborníků z České republiky, Polska a Slovenska. Seminář je pořádán pod záštitou Biskupství královéhradeckého, Polského institutu v Praze a Českého národního komitétu ICOMOS v rámci cyklu Omnium 2014 – Kulturní dědictví dnes? s podporou Ministerstva kultury.

Čtvrtek:

Varhany v památkové péči, PhDr. Petr Koukal, Ph.D., organolog, Národní památkový ústav

Problematika památkových varhan z pohledu vlastníka – možnosti spolupráce, úskalí financování obnovy, výhled do budoucna, Štěpán Svoboda, organolog, Arcidiecéze pražská

Varhany v liturgickém prostředí na Slovensku, Mgr. art. Stanislav Šurin, Ph.D. organolog, Katolická univerzita v Ružomberku

Ovlivnění zvuku a zvukotvorných vlastností dřevěných varhanních píšťal v procesu jejich restaurování, Ing. Zdeněk Otčenášek, Ph.D., vědecký pracovník v oblasti akustiky, vedoucí Výzkumného centra hudební akustiky HAMU Praha

Restaurování varhanní skříně v kostele sv. Martina a sv. Jiří v Martínkovicích, Akad. mal. Hana Vítová, restaurátorka

Restaurování varhanního stroje v kostele sv. Martina a sv. Jiří v Martínkovicích, Jan Eliáš, restaurátor, Josef Poukar, restaurátor, PhDr. Petr Koukal, Ph.D., organolog, Národní památkový ústav

Varhanní koncert v kostele sv. Martina a sv. Jiří v Martínkovicích – skladby první poloviny 18. století, varhany – Ludmila Klugarová, absolventka Konzervatoře Pardubice, violoncello – Jana Šimková, absolventka Konzervatoře Pardubice

Pátek:

Čeští varhanáři v kladském pomezí, dr. Andrzej Prasał, organolog, varhaník Varhany v kostele Všech svatých v Heřmánkovicích – minulost, přítomnost, restaurátorský průzkum a záměr obnovy, MgA. Dalibor Michek, restaurátor